განმარტებითი ბარათი

„ბავშვთა დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის რეგულირებისა და ხელშეწყობის შესახებ" საქართველოს კანონის პროექტზე

წარმოდგენილი კანონპროექტის შემუშავება განპირობებულია სახელმწიფოში ჯერ კიდევ მიმდინარე სამართლებრივი და სოციალური რეფორმებით, რომლებიც გარკვეულ გავლენას ახდენს შიდა კანონმდებლობაზე.

გაეროს ბავშვის უფლებების კონვენციასთან საქართველოს მიერთებამ განაპირობა ისეთი კანონების მიღება ("შვილად აყვანის წესი" 1997წ და "ობოლ და მშობელთა მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა შვილობილად აყვანის შესახებ" 1999წ), რომლებიც არეგულირებს ბავშვზე ზრუნვის ალტერნატიული ფორმების დამკვიდრების სამართლებრივ საფუძვლებს.

მიუხედავად ზემოხსენებული კანონებისა ეს პროცესი წარმატებულად არ მიმდინარეობს, რადგან შესამუშავებელია მთელი რიგი ნორმატიული აქტები, ინსტრუქციები და წესები, რომლებიც არ არის დაფიქსირებული არსებულ კანონმდებლობაში, არადა მათ გარეშე შეუძლებელია განხორციელდეს რეფორმა, რომელიც ბავშვზე ზრუნვის საუკეთესო ინტერესებს ეყრდნობა და გამოიწვევს ცვლილებებს არსებულ საზრუნველო სფეროში.

ინსტიტუციური მზრუნველობიდან (ბავშვთა სახლი), საზოგადოებრივ მზრუნველობაზე (ოჯახური გარემო) გადასვლა, ანუ დეინსტიტუციონალიზაცია წარმოადგენს გაეროს ბავშვის უფლებების კონვენციის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპების რეალიზებას სახელმწიფოს მხრიდან და შედგება ორი მიმართულებისგან – პრევენცია, ანუ ბავშვთა სახლებში ბავშვთა შესვლების ნაკადის შეწყვეტა და რეინტეგრაცია ანუ ბავშვთა სახლებში მცხოვრები ბავშვების გადაყვანა ოჯახურ გარემოში.

ბავშვის ოჯახურ გარემოში აღზრდის უფლება, კანონპროექტის შემუშავებისას ქვეყანაში ხორციელდებოდა პილოტური პროექტის ფარგლებში და იქ არსებული პრობლემები (ურთიერთობა არაკეთილსაიმედო ოჯახებთან; სოციალური საკითხების მოგვარებაში გადაწყვეტილების მიღების ხერხები და პროცედურა), როგორც ორგანიზაციულ ასევე სამართლებრივ საკითხებში გახდა კანონპროექტის შექმნის საფუძველი.

წარმოდგენილი კანონპროექტის უპირველესი მიზანია სახელმწიფომ ბავშვის ერთ-ერთი უმთავრესი უფლების – ცხოვრების და აღზრდის ოჯახურ გარემოში განხორციელებლად, მოაწესრიგოს სახელმწიფო მზრუნველობის ქვეშ მყოფ ბავშვთა დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესი, განსაზღვროს ამ პროცესში ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლების კომპეტენციები, სამეურვეო და [illegible] საკითხები და სახელმწიფო [illegible] ორგანიზაციების ურთიერთობის სამართლებრივი მექანიზმები. ამ პროცესის მართვის გაუმჯობესების მიზნით ხელი შეუწყოს [illegible] ინტეგრირებული [illegible]

კანონპროექტის მოქმედება ვრცელდება შემდეგ პირებზე:

– სახელმწიფო მზრუნველობის ქვეშ მყოფ ბავშვებზე და მშობლების მზრუნველობას მოკლებულ ბავშვებზე;

– იმ არასრულწლოვნებზე, რომლებიც არიან სახელმწიფო მზრუნველობის ქვეშ მოხვედრის რისკის წინაშე;

– სოციალურ ობლებზე;

კანონპროექტის მე-3 მუხლი მოიცავს კანონპროექტში გამოყენებულ ტერმინთა განმარტებებს. აღსანიშნავია, რომ ამ ნაწილში ჩამოყალიბებულია დეინსტიტუციონალიზაციის ცნების სრულყოფილი დეფინიცია, რომელიც პრევენციის განხორციელებასაც მოიცავს.

დღეისათვის საქართველოში ბავშვის მდგომარეობაზე სახელმწიფო ზრუნვა რამოდენიმე სახელმწიფო უწყების ხელშია, ამავდროულად არ არსებობს ნათლად გამოკვეთილი უფლებები და მოვალეობები ცენტრალურ და ადგილობრივ დონეზე, არ არსებობს ერთიანი კოორდინაცია. ამის გათვალისწინებით, კანონპროექტის II თავის მე-4, მე-5, მე-6, მე-7 მუხლებში განსაზღვრულია დეინსტიტუციონალიზაციის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი ორგანოები. ესენი არიან: საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, აფხაზეთისა და აჭარის განათლების სამინისტროების ტერიტორიული ორგანოები და შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს რეგიონალური სტრუქტურები, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები. კანონპროექტით მკაფიოდაა დარეგულირებული დარეგულირებული პასუხისმგებლობის განხორციელების სამართლებრივი საფუძვლები.

კანონპროექტის შესაბამისად სახელმწიფო ზრუნვის მიმღები უზრუნველყოფს საბავშვო-სამზრუნველო დაწესებულებაში განთავსებული არასრულწლოვნების დაფინანსებას 18-წლამდე. ზრუნვის მიღებას განსაზღვრავს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო და საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო.

სახელმწიფო მიერ საბავშვო-სამზრუნველო დაწესებულების დაფინანსება ხორციელდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი, პროფილის შესაბამისად, აკმაყოფილებს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს და საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ დამტკიცებულ სტანდარტებს.

ზრუნვით გათვალისწინებული თანხების განკარგვას ახორციელებს ადგილობრივი მმართველობის ორგანო. იმ ქალაქებში, რომლებიც არ შედის არცერთი რაიონის შემადგენლობაში და სადაც არ არსებობს ადგილობრივი მმართველობის ორგანოები, დაფინანსებას ახორციელებს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები. სახელმწიფო ვალდებულია აანაზღაუროს განსხვავება ადგილობრივი მმართველობის/თვითმმართველობის ორგანოს მიერ გამოყოფილ დაფინანსებასა და ერთ არასრულწლოვანზე გათვლილ ფინანსურ ნორმატივს შორის.

არასრულწლოვანის დაფინანსება ხდება ცენტრალური ბიუჯეტიდან დაწესებულების მიერ წარმოდგენილი პროგრამის მიხედვით, რომელიც პირველ რიგში ითვალისწინებს არასრულწლოვანის ინტერესებს და ხელს უწყობს მათ ინტეგრაციას საზოგადოებაში.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ კანონპროექტის შესაბამისად დაფინანსება განხორციელდება [illegible] ადგილობრივი ხელისუფლების პრიორიტეტ[illegible] სწორედ მათი მეურვეობაში [illegible] ბავშვებისთვის სოციალური მომსახურების მიწოდება უნდა მოხდეს [illegible] ადგილობრივი სოციალური სამსახურების

მეშვეობით, ან მათი ჩართულობით და [illegible]. მათ უნდა შეაფასონ საჭიროებანი და ჩამოაყალიბონ სოციალური მომსახურების შესაბამისი ფორმები.

კანონპროექტის მე-8 და მე-9 მუხლების თანახმად, პროცესის გამჭვირვალობისა და მასში საზოგადოების ჩართვის მიზნით [illegible] ისეთი ახალი სტრუქტურების შემოღება, საქართველოს [illegible]-მინისტრთან არსებული *ოჯახის ხელშეწყობისა და ბავშვის კეთილდღეობის [illegible]* და *ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებთან არსებული ოჯახის ხელშეწყობისა და ბავშვის კეთილდღეობის კომისიები*, რომლებიც წარმოადგენს [illegible] ორგანოებს და რომელთა რეკომენდაციები სავალდებულოა [illegible] დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესში.

კანონპროექტის III თავში მოცემულია დეინსტიტუციონალიზაციის პროცედურები და მონაწილე მხარეების აღწერა, სახელმწიფო-სამზრუნველო დაწესებულებების სტატუსი (ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა), მშობლის უფლების შეზღუდვის და ჩამორთმევის პროცედურა (მუხლი 11), *არასრულწლოვანთა [illegible] მომუშავე სოციალური მუშაკის* უფლება-მოვალეობები (მუხლი 12), სახელმწიფო-სამზრუნველო დაწესებულებაში მყოფი არასრულწლოვანის დროებითი განთავსების წესი და პირობები (მუხლი 14). კანონპროექტის თანახმად სოციალური მუშაკი წარმოადგენს დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის ერთ-ერთ ძირითად რგოლს, მათი დახმარებით ხდება ოჯახის შერჩევა, მომზადება და შეფასება, მიმღებ ოჯახებში გადაყვანილ ბავშვებზე დაკვირვება, ოჯახის დახმარება ბავშვისათვის სასურველი გარემოს შესაქმნელად.

კანონპროექტის მიღების შემდეგ კანონის სრულფასოვანი აღსრულებისათვის საჭიროა რიგი ნორმატიული აქტების მიღება. IV თავი შეიცავს სწორედ ასეთი ნორმატიული აქტების ჩამონათვალს.

აქვე უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ კანონპროექტის მიღება საქართველოს პარლამენტის მიერ არ გამოიწვევს დამატებითი ფინანსური ხარჯების მობილიზებას სახელმწიფო ბიუჯეტში, ვინაიდან კანონპროექტით გათვალისწინებული არასრულწლოვნების მომსახურებაზე უკვე არის გამოყოფილი ფინანსები, ანუ ბავშვების დაბრუნებისას ბიოლოგიურ ოჯახებში, თუ მიმღებ ოჯახებში არ იხარჯება იმაზე მეტი, ვიდრე სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი თანხებია. ამრავლად ფინანსური უზრუნველყოფა მოხდება სხვა ფინანსური მექანიზმების გამოყენებით და პირდაპირ ბიუჯეტში იქნება განაწილებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ შემუშავებულ [illegible], რომელიც ითვალისწინებს დეინსტიტუციონალიზირო დაწესებულებების [illegible] [illegible] კანონპროექტის აღსრულება მოხდება [illegible].

[illegible] კანონპროექტის ავტორია საქართველოს [illegible] მეცნიერებისა და განათლების სამინისტრო [illegible].

[illegible] კანონპროექტის შემუშავებას [illegible] და "გარემოს" [illegible] და [illegible] მეშვეობით.